

**Spreektekst bijeenkomst Drones en Killer Robots, Vaste Commissie Buitenlandse Zaken, Tweede Kamer, 21 januari 2019 – Corien Prins (voorzitter WRR, hoogleraar recht en informatisering, TILT, Universiteit Tilburg)**

1. Hoe **kwalficeren** we Drones nu precies?
  - a. een modelvliegtuig, een slimme vliegende camera die mede aan gezichtsherkenning doet, een wapen, een manier om een commerciële dienst te realiseren, of zelfs een potentieel instrument bij het benutten van het grondwettelijk gegarandeerde recht op vrijheid van demonstratie? En onder water - Unmanned Underwater Vehicle – zijn al deze toepassingen ook mogelijk.
  - b. Problematisch: hoe valt van een afstand te zien voor welk van deze doeleinden de drone wordt ingezet? Daarmee ook problematisch of onderscheid tussen militaire en civiel altijd te maken valt. Bovendien zijn bepaalde toepassingen in te zetten voor dual use.
  - c. Conclusie in ieder geval: 1. we kunnen en moeten niet uitsluitend volstaan met wetgeving die primair aanhaakt bij de fysieke verschijningsvorm, maar ook bij de handelingen die met drones worden verricht. 2. Verschillende verschijningsvormen maakt het moeilijk op basis van technische specificaties drones en killer robots te reguleren. Een meer generieke aanpak lijkt gewenst.
  
2. Is **kwalficatie met het bestaande überhaupt nog aan de orde** kijkend naar wat Drones bijzonder maakt? Kortom, is het een heel bijzondere camera; wapen of protestinstrument of toch zelfs nog meer?
  - a. niet aan grenzen gebonden: op afstand bestuurbare dimensie en uit te lezen dimensie
  - b. steeds kleiner en daarmee steeds onzichtbaarder;
  - c. in potentieel enorme aantallen (zwermen);
  - d. enorme handelingssnelheid (reactiesnelheid in miliseconde)
  - e. autonoom en zelf-handelend;
  - f. het gevaar is dat we in losse kenmerken en individuele apparaten denken. Zoals we dat in het verleden ook met computersystemen deden. Maar zoals de WRR met het rapport iOverheid wat betreft informatiesystemen heeft laten zien: waar we oog voor moeten hebben is juist de combinatie, de koppeling en de vernetwerking. Kortom, niet 1 drone met 1 applicatie. Maar ontelbare drones met talloze applicaties die te samen en in interactie hun effect sorteren.
  - g. Conclusie: het daadwerkelijk disruptieve en daarmee bedreigende van drones is dat het het handelingsvermogen van mensen voorbij gaat. Ter verduidelijking: mensen kunnen ingrijpen zolang apparaten min of meer hetzelfde als mensen doen dan wel

we weten wat de effecten zijn als we sturend optreden. Maar wat als de capaciteiten van apparaten en hun toepassingen ons vermogen te boven gaat om de interdependenties tussen de talloze autonoom handelende apparaten te kennen en daarop te sturen? Denk aan de bestuurder die nu moet kunnen ingrijpen bij een autonome auto. Als die auto's op een gegeven moment op 3 meter afstand van elkaar in complexe formaties gaan rijden, wordt menselijk ingrijpen onmogelijk en zelfs gevaarlijk. Een dokter kan nu een diagnose nakijken, maar wat als algoritmes veel complexere causaliteit kunnen onderscheiden? Toegepast op drones: nu nog kan een mens beslissen of geschoten moeten worden, maar hoe zinvol is dat als drones op hoge snelheid in 'swarm' formaties vliegen en in milliseconden moeten schieten op andere drones?

3. Twee perspectieven om de rol van wetgeving te bespreken. 1. **preventie** van bepaald gedrag en daarmee voorkomen van risico's, schade en doden; 2. **omgang daadwerkelijke effecten van het handelen** van en met drones: kortom toedelen van incidenten en schade door drones dan wel onrechtmatig handelen (zoals ongeoorloofd camera-observatie)
  - a. Wat betreft preventie: er zijn inmiddels methoden om ongewenste drones te weren dan wel bepaalde toepassingen van drones te verbieden. En de al dan niet toelaatbaarheid hiervan dient wettelijk te worden verankerd.
  - b. Voor zowel preventie als daadwerkelijke effecten is het relevant om te weten aan wie de drone toebehoort. Kortom, verplichte identificatie van drones - spreekwoordelijke nummerplaat die verplicht is voor veel voertuigen die op de openbare weg komen (auto's, etc.), ook voor drones. Daartoe worden dit jaar EU regels van kracht. Maar geagendeerd moet ook worden een (al dan niet strafrechtelijke) sanctie als er bewust zonder identificatie wordt rondgevlogen.

Afrondend. Politiek, beleid en daarmee de wetgever kunnen en mogen de ontwikkelingen op het terrein van drones niet negeren. Al is het maar omdat het over disruptieve ontwikkelingen gaat, die ons mensen potentieel met volstrekt lege handen doet staan. Tegelijkertijd kent de route naar eventuele regulering talloze valkuilen. En belangrijk bij dit alles: de wetgever heeft zich niet alleen te richten op de drones zelf. Vooral ook de bredere context zal moeten worden gezien. Zo zal er ook aandacht dienen te zijn voor de apparaten om drones op afstand te stoppen of te verhinderen op bepaalde locaties te vliegen dan wel bepaalde handelingen (camera-observatie) uit te voeren. En dat maakt het weer relevant om ook hier te weten wie aan te spreken (producent, toepassende instantie, etc.) valt en dient te zijn.